

Олена Боярчук

УДК 811.161.2.112'374.2'38

**«Словник ділової мови» М. Дорошенка, М. Станиславського,
В. Страшкевича цінна пам'ятка української
офіційно-ділової лексикографії**

У розвідці розглянуто «Словник ділової мови» М. Дорошенка, М. Станиславського, В. Страшкевича (К. –Х., 1930), що відіграв важливу роль в унормуванні лексики та фразеології української ділової мови. Будучи найповнішим виданням у сфері ділового спілкування початку ХХ ст., цей словник і сьогодні не втратив своєї актуальності, а отже, може стати авторитетним джерелом під час укладання сучасних лексикографічних праць.

Ключові слова: *словник ділової мови, історія української лексикографії, українізація, цінності.*

У філософських категоріях поняття цінності співвідноситься із належним та бажаним. Воно тісно прив'язане до конкретної історичної доби: змінюється епоха і разом із нею втрачають значущість певні цінності, натомість з'являються нові, хоча багато цінностей, як духовних так і матеріальних, набувають позаісторичного характеру, як-от цінність людського життя чи видатні твори літератури та мистецтва. Також поняття цінності зазвичай розглядають в контексті культури певного народу. Спираючись на визначення «Філософського словника» за редакцією І. Т. Фролова, Світлана Михайлівна Казьмірик, автор наукової статті «Цінності та їх класифікація в аксіосфері людини», трактує поняття «цінність» як «соціально-філософську категорію, що позначає позитивне чи негативне значення явищ природи, продуктів суспільного виробництва, форм суспільної організації, історичних подій, моральних учинків, духовних витворів людства, окремого суспільства, народу, соціальної групи чи особи на конкретному етапі історичного розвитку. Поняття «цінність» відображає один із найсуттєвіших моментів практичної взаємодії людини з навколишнім середовищем та іншими людьми» [4: 90]. І саме завдяки такій всебічній взаємодії народжується словник як цінний культурний артефакт певної історичної доби.

В енциклопедії «Українська мова» О. О. Тараненко так визначає поняття «словник»: «довідкове зібрання у вигляді книги (тепер і в комп'ютерному варіанті) слів, а також інших мовних одиниць з інформацією про їхнє значення, вживання, будову, походження тощо чи з перекладом їх на іншу мову (мовні, або лінгвістичні, філологічні, словники) або

про поняття та предмети, що ними позначаються (енциклопедичні словники)» [10: 611]. У своїй ґрунтовній праці «Словники: мистецтво та ремесло лексикографії» Сидні І. Лендау зазначає: «Словник – потужне слово. Автори та видавці виявили, що коли довідкове видання назвати словником, продавати його легше, ніж під іншою назвою, бо це слово свідчить про авторитетність, науковість і точність» [9: 21]. С. І. Лендау «словником» називає текст, який описує значення слів, ілюструє їхнє вживання в різних контекстах, подає правильну вимову. Сучасні словники «часто містять інформацію про написання (літерування), етимологію (походження слова), слововжиток, синоніми, граматичні особливості, інколи також ілюстрації» [Там само: 21]. Ці визначення дають нам зрозуміти, що кожен словник незалежно від типу (енциклопедичний чи лінгвістичний, синхронний чи діахронний, одномовний чи перекладний) чи форми (паперове видання чи онлайн-словник) є продуктом багаторічного трудомісткого процесу, в якому задіяно великі авторські колективи науковців. На підтвердження цієї думки О. М. Демська цілком справедливо зауважує, що «лексикографія, й особливо словникарство, завжди були і, зрештою, є найбільш працемісткою галуззю лінгвістики» [2: 22]. Тому різноманіття якісних нормативних лексикографічних праць у скарбниці певного народу свідчить про його високий культурний розвиток.

Український народ, маючи тяглу лексикографічну традицію, яка бере свій початок ще за часів Київської Русі, надбав чимало цінних словників. Якщо говорити про час функціонування нової української літературної мови, то серед визначних пам'яток словникарства потрібно виділити «Словарь української мови» за редакцією Б. Д. Грінченка (1907–1909), названий Й. О. Дзендзелівським «найповнішим і лексикографічно найдосконалішим українським словником до початку ХХ століття» [10: 610], а також «Словник української мови» в 11 томах (1970–1980), створений «на базі кількомільйонної лексичної картотеки» [Там само: 612].

Об'єктом нашого аналізу в цій розвідці став «Словник ділової мови. Термінологія та фразеологія (проект)» (далі – Словник), укладений М. Дорошенком, М. Станиславським та В. Страшкевичем і виданий у Харкові 1930 р.

Перед тим, як перейти до безпосереднього аналізу цієї лексикографічної праці, аби визначити її місце та роль в історії українського словникарства, хочемо зазначити, що доба першої українізації, яка подарувала нам цей словник, була дуже плідним періодом в історії української лексикографії загалом і в історії офіційно-ділової лексикографії зокрема. За період із 1923 по 1933 рр. видано понад 10 словників ділової мови та правничої термінології. Як зазначають у передмові до репринтного видання Словника її автори, проф. П. Ю. Гриценко та проф. В. М. Брицин, «серед них були й ґрунтовні видання, зокрема: Орловський В., Шелудько І. Російсько-

український словник банкового діловодства. – К., 1925; Веретка С., Матвієвський М. Практичний правничий словник російсько-український. – Х., 1926; Гладкий М., Туркало К. Російсько-український словник ділової мови. – К., 1926; Йогансен М., Наконечний М., Німчинов К., Ткаченко Б. Практичний російсько-український словник. – Дніпр., 1926; Підмогильний В., Плужник Є. Фразеологія ділової мови. – К., 1926» та ін. [1: VIII]. Такою кількістю лексикографічних видань ми завдячуємо, насамперед, проведенню політики «українізації», впровадження якої мало «допомогти трудовим масам невеликоруських народів у розвиненні рідної мови» [6: 13], а саме: серед іншого «допомогти їм розвинути і зміцнити у себе діючі на рідній мові суд, адміністрацію, органи господарства, органи влади...» [5: 11].

За часів українізації від державних урядовців вимагали перейти на українську мову, що позитивно позначилося на розвитку офіційно-ділового стилю. Були запроваджені спеціальні курси української мови для державних службовців, по закінченні яких працівники держустанов мали складати іспити на знання мови [12: 152]. Ця вимога також посприяла появі низки словників ділової мови. А створення Інституту української наукової мови (далі – ІУНМ) та затвердження Академією наук правил українського правопису, у свою чергу, посприяли централізації лексикографічної роботи й унормуванню поданого у словниках лексичного матеріалу.

«Словник ділової мови» М. Дорошенка, М. Станиславського і В. Страшкевича побачив світ у Харкові – на той час столиці Радянської України, – що разом із Києвом став центром лексикографічної роботи. Цей словник, хоч і мало досліджений, отримав заслужено високу оцінку сучасних мовознавців, зокрема, А. А. Москаленко називає його «найповнішим і найавторитетнішим» серед усіх словників ділової мови, виданих у 20-х рр. минулого століття [7: 123]. П. Ю. Гриценко та В. М. Брицин небезпідставно вважають, що саме цей словник «став вершиною тогочасного лексикографічного опрацювання проблеми українськомовної комунікації у діловому спілкуванні» [1: VIII]. Та й самі автори, проаналізувавши аналогічні праці колег і дійшовши висновку про те, що «дотеперішні словники [з різних причин – О. Б.] мало задовольняли лексичні потреби ділової мови» [СДМ: 6], чітко розуміли поставлене перед ними складне завдання, а саме: «дати громадянству <...> проєкт нормативного словника, цілком придатний до ділових стосунків і діловодства, складений на основі сутонародньої мови і позбавлений специфічного – селянського, міського чи якогось місцевого (льокалізми) забарвлення¹» [Там само]. Подібну мету мали автори більшості лексикографічних праць доби першої українізації (1923–1933), що якісно відрізняло словники цього періоду від праць «перехідної доби» (тобто від доби Визвольних Змагань (1917–1921), як її означили в «Передмові» укладачі «Словника ділової мови».

¹У цитатах із джерел збережено правопис оригіналу.

Його укладачами були співробітники Секції ділової мови при Соціально-економічному відділі ІУНМ – цілком компетентні лексикографи, чия праця над Словником очевидно була нелегкою, оскільки «мовленнева сфера українськомовного ділового спілкування, на яку вони могли б спиратися в доборі матеріалу, лише формувалася [1: IV]», а тому їм у цій ситуації випала роль першопрохідців і нормотворців. На жаль, біографічні відомості збереглися не про всіх укладачів Словника: про М. Дорошенка на сьогодні ми нічого не знаємо. Микола Олексійович Станиславський (1892–1937), який входив до редакційної трійки, працював над укладанням Історичного словника української мови, а також склав «Російсько-українську ділову та газетну фразеологію», що залишилась в рукописному вигляді, але поруч з іншими друкованими словниками була одним із джерел для укладання цього академічного Словника. Головою редакційної трійки був письменник, мовознавець і викладач Володимир Михайлович Страшкевич (1875–1962), засуджений у процесі СВУ [Див. 3 VIII: 3024, 3071]. У період українізації він викладав українську мову службовцям, тому на власному досвіді відчув, наскільки складною є ситуація з формуванням новітнього українськомовного середовища [1: V]. Також відомо, що свої зауваження в процесі створення цієї праці висловлював тоді ще професор, а пізніше академік Є. К. Тимченко.

Серед основних джерел, використаних авторами для укладання Словника, були не лише авторитетні лексикографічні видання царської доби, зокрема «Словарь російсько-український» М. Уманця та А. Спілки (1893–1898) і «Словарь української мови» за редакцією Б. Д. Грінченка (1907–1909), а й найновіші термінологічні видання 1920-х років, наприклад, такі як «Практичний правничий словник російсько-український» С. Веретки та М. Матвієвського (1926), «Практичний російсько-український словник ділової мови (конторської та рахівничої)» за ред. М. Д. Гладкого й К. Т. Туркала (1926), «Фразеологія ділової мови» В. П. Підмогильного та Є. П. Плужника (1926), а також «Російсько-український словник правничої мови» за ред. А. Ю. Кримського (1926). У процесі укладання Словника використано багато спеціальних періодичних видань 1920-х років, наприклад, «Вестник коммунального хозяйства» (1926–1927), «Вестник финансов» (1923–1925, окремі номери), «Финансовый бюллетень» (1925–1927, окремі номери) та ін. Реєстр досліджуваної лексикографічної праці формувався також на основі лексики тогочасних інструкцій, листів, договорів і кошторисів різних відділів державних установ. Загалом використано 37 джерел різного типу.

Словник містить близько 15 000 російських термінів і фразеологізмів, розміщених за абетково-гніздовим принципом. Такий тип словника – перекладний російсько-український – переважав серед тогочасної лексикографічної продукції у сфері діловодства, що можна вважати закономірним

наслідком багаторічної русифікаційної політики, яку проводила в Україні царська влада. Такий тип словника визначило, очевидно, і його призначення – навчити української мови переважно російськомовну аудиторію службовців, а отже, виконання практичних завдань першої українізації. Як зазначають автори Словника в «Передмові»: «укладати систему термінології ділової мови довелося за російським реєстром», однак «секція не поставилася до цієї умови своєї праці формально. Вона піддала російський реєстр належній критиці...» [Там само: 6], намагаючись залучати переважно активну лексику, яка б відповідала призначенню Словника – бути довідником сучасної для того періоду ділової мови. Таким чином автори словника не включали до реєстру архаїчну лексику і фразеологію («терміни-перебутки з минулого» [Там само: 6]; гумористичні вислови; жаргонізми; новотвори перехідної доби, що з'явилися шляхом механічного перекладу російських слів («завдяки», «відносно»), а також утворені способом механічного звуконаслідування («достатньо», «необхідно», «зносини», «відношення») [Там само]. Якщо порівнювати Словник з іншими аналогічними працями початку ХХ століття, то очевидним є те, що його реєстр є значно багатший, а словникова стаття – ретельніше опрацьована. «Зокрема пильну увагу приділено висвітленню лексико-семантичних варіантів слів, а також відтворенню сполучуваності термінів, використанню аналітичних номінацій» [1: ХІІІ], зазначено у Передмові до репринтного видання. Це робило Словник довідником активного типу спрямованим на безпосереднього користувача – аби максимально полегшити мовцю процес переходу на українську мову в офіційно-діловому спілкуванні. Для прикладу наведемо словникову статтю юридичного терміна *отвод* – *відсторонення*: **Отвод:** 1) (*куда*) – відведення, відпровадження; (*действ.*) – відводження, відведення, відпроваджування, відпровадження; 2) (*отклонение*) – відвертання, відвернення, відводження, відведення; 3) (*предоставление*) – визначення, приділення; (*действие*) – визначання, визначення, приділяння, приділення; 4) (*юридич.*) – відсторонення; (*действ.*) – відсторонювання, відсторонення; **делать отвод кому** – відстороняти кого; **заявить об о-де** – заявити, що маємо відсторонити; **заявление об о-де** – заява про відсторонення; **право о-да** – право відстороняти, відводити; **предъявляют о-д кому** – подавати, щоб відсторонено кого; **у нас имеются к о-ду два лица** – маємо відсторонити дві особи [СДМ: 121].

Серед головних засад, на основі яких було сформовано реєстр Словника, можемо назвати такі:

- уникання архаїзмів. Щодо цього принципу в передмові зазначено: «Секція вважає, що <...> до словника сучасної ділової мови треба брати тільки такі терміни-перебутки з минулого, також і фразеологію, з якими пов'язані вже нові поняття, подаючи до них в українській частині словника рівнобіжні сучасні розв'язання» [Там само: 6], наприклад, «жалованье (за-

работная плата)» – *платня, плата*; «служащий, -щая (в госуд. учрежд.)» – *урядовець, службовець* [Там само: 52, 198];

- уникання кальок із російської мови, які «секція не вважала за догідний науковий матеріал» [Там само: 6]. Наприклад, російське слово *ведомость* замість кальки *відомість* перекладено як *розпис, таблиця, реєстр* [Там само: 20]; до російської лексеми *доход* замість кальки *дохід* дібрано відповідник *добуток* [Там само: 51]; замість кальки *необхідний* до російського *необходимый* подано такі відповідники, як *потрібний, необійденний, незамінний, неминучий, неодмінний, доконечний* [Там само: 98]; до російського фразеологізму *относительно чего*, який часто перекладають як *відносно чого*, автори словника добирають кілька можливих відповідників: *относительно чего это сказано? – проти чого це сказано?, относительно этого дела–(об этом деле) – за цю справу, про цю справу, в цій справі, (что касается этого дела, то...) – щодо цієї справи, то..., относительно этого существуют различные мнения– про це (на це) є різні думки* [Там само: 124] тощо;

- тяжіння до однозначності. Як зазначено в передмові, «до кожного слова (з російського реєстру) суто-термінологічного Секція подавала одно розв'язання, і тільки в окремих випадках, де виправдувала практика й авторитетні джерела, подавала окрім одного рекомендованого ще другий, рівний йому термін. У гніздах слів дотичних Секція подавала повнішу синоніміку» [Там само: 6]. Таким чином, на противагу укладачам багатьох інших російсько-українських ділових словників цього періоду та доби Визвольних Змагань, які подавали досить багато відповідників російським термінам, автори досліджуваного словника, опрацьовуючи лексику офіційно-ділового стилю, намагалися дотримуватися головних настанов цього стилю, якими є стислість та однозначність викладу. Однак навіть у тих випадках, коли автори словника подають кілька українських відповідників, читач міг легко зорієнтуватись і вибрати доречну мовній ситуації лексему, оскільки значення кожного українського слова уточнюється або російським словом, або введенням української лексеми у фразеологічний зворот. Наприклад, до російської лексеми *заключатъ* подано шість українських відповідників: 1) (делать заключение) – *виводити, вивести, робити, зробити висновок*; 2) (заключатъ в тюрьму) – *ув'язнювати, ув'язнити, садити, посадити, замикати, замкнути до в'язниці*; 3) «(оканчивать) – *закінчувати, кінчати, закінчити*; *заключатъ свою речь – закінчувати свою промову*; 4) (книги, счета) – *закінчувати, закінчити, зводити, звести*; *заключатъ баланс – зводити баланс*; 5) (в себе) – *мати, містити в собі, обіймати*; 6) (условие, договор) – *укладати, укласти, брати, взяти*; договори закладаються у нотариуса – *договори укладають перед нотарем* [Там само: 57];

- намагання не уникати інтернаціоналізмів. На початку ХХ ст., у період активного формування термінології офіційно-ділового стилю важли-

вим джерелом термінотворення стали інтернаціоналізми: «Визнаючи, що інтернаціональним термінам взагалі належить певне місце в українській мові, Секція подає в словнику також і інтернаціональні терміни... Тоді ж коли в українській мові є свій влучний переклад, Секція додавала до інтернаціонального терміну й українське розв'язання, ніде, однак, не намагаючись запровадити за всяку ціну замість інтернаціонального терміну український» [Там само: 6]. Отже, на відміну від укладачів словників, виданих упродовж періоду Визвольних Змагань, які переважно уникали подавати інтернаціоналізми в українській частині словникового реєстру, намагаючись добирати, де це тільки було можливо, питома українські відповідники, автори цього Словника, як і укладачі решти лексикографічних праць періоду першої українізації, все частіше подають інтернаціоналізми. Порівняймо переклад лексем-інтернаціоналізмів у «Російсько-українському словнику» Л. В. Падалки та в досліджуваному Словнику: *антагонізм – противенство* (Пад.) і *антагонізм, противенство* (СДМ); *арсенал – збройовня* (Пад.) і *арсенал, збройниця* (СДМ); *артил(л)ерист – гармаш, пушкар* (Пад.) і *гарматник, гармаш, артилерист* (СДМ); *ассигновані(и)е – призначіння* (Пад.) і *асигнування, («действие») асигнування, призначення, приділення грошей* (СДМ); *ас(с)оці(и)аці(и)я – спілка* (Пад.) і *асоціація, спілка* (СДМ); *аудиторі(и)я – слухальня* (Пад.) і *авдиторія* (СДМ); *валюта – ціна, вартість* (Пад.) і *валюта* (СДМ); *депутат – посланець* (Пад.) і *депутат, посол* (СДМ); *доминировать – панувати* (Пад.) і *домінувати, панувати над ким, над чим* (СДМ) тощо;

• використання питома українських афіксів під час творення термінів. Найкращими прикладами на підтвердження цієї тези є подані в словнику українські відповідники до російських лексем на позначення осіб за видом їхньої діяльності, де замість не властивих українській мові іменникових суфіксів *-чик, -щик* автори послуговуються питома українськими – *-ник, -ач, -ар, -ець*. Наприклад, *пайщик, -ца* перекладено як *пайовик, пайовичка; поденщик, -щица – поденний, поденна, поденник, поденниця; подрядчик, -ца – підрядник, підрядниця* [Там само] тощо;

запозичання іншомовних термінів зі збереженням граматичного роду та фонетичних особливостей, які це слово мало в мові, з якої його запозичено. Так, російську лексему *класс* перекладено як *кляса* зі збереженням фонетичних та граматичних особливостей запозиченого з німецької мови слова: *dieKlassef > кляса*. Відповідним чином було утворено й спільнокореневі лексеми *клясифікація, клясифікувати, клясовий* [Там само: 74] тощо. Так само російське слово *клуб* в українському варіанті було передано як *клуб* [Там само] (згідно зі звучанням німецького *derKlubm*). Французьке за походженням російське слово *шоссе* укладачі словника передали зі збереженням граматичної категорії роду як *соша́* [Там само: 245] (*chauseef > соша*), але в народній вимові. У період активної русифікації, що тривав із

1933 року аж до 90-х років ХХ ст., тезу про запозичення слів відповідно до їхніх фонетичних та граматичних особливостей у мові, з якої ці слова було запозичено, піддали нищівній критиці. Натомість було висунуто гасло написання запозичених слів у відповідності до «багатовікової східно-слов'янської традиції» [8: 267], що на практиці означало запозичання іншомовних слів лише за посередництвом російської мови. Тому на сьогодні нормативними вважаються *клас*, *клуб*, *шоце* тощо.

Вищеназвані засади, на яких було створено словник, цілком відповідали настановам «Інструкції для укладання словників» ІУНМ. Саме дотримання авторами Словника цих засад зробило його академічним виданням своєї доби: Словник сприяв унормуванню тогочасної української офіційно-ділової лексики та фразеології.

Наголоси проставлено тільки в правій, українській, частині реєстру. Тут також варто зазначити, що східноукраїнська акцентуація Словника походить від М. О. Станиславського (який був родом із Полтавщини): саме він проставляв наголоси [ЗVIII: 3024]. Хоча в багатьох випадках Секція подає «кілька можливих діалектично-паралельних наголосів з огляду на нерозробленість української ортоепії» [СДМ: 6], як зазначено в «Передмові» до Словника.

Увібравши в себе досвід української офіційно-ділової лексикографії за більш ніж десять попередніх років, «Словник ділової мови» М. Дорошенка, М. Станиславського, В. Страшкевича став кульмінаційною працею термінографів першої третини ХХ ст. Словник «сприяв уодностайненню української ділової термінології, поєднуючи галицько-буковинські і східно-українські тенденції розвитку» [З VIII: 3071]. Безперечно, що сьогодні цей Словник потребує детального вивчення з метою залучення його реєстру до сучасних ділових словників. Проте вже попередній аналіз лексичного масиву ділової мови в Словнику засвідчує, що «багато рекомендацій М. Дорошенка, М. Станиславського, В. Страшкевича стали фактами історії, зберегли свою цінність для пізнання складного процесу вироблення лексичних норм у цій сфері спілкування <...> Репрезентовані на сторінках Словника перлини української мови значно розширюють межі наявних засобів комунікації, до пізнання й осмислення яких все більше навертаються фахівці-лексикографи, і широкі кола громадян, залюблених у свою мову» [1: XVI].

Змінюються епохи та ідеології, а разом утрачають свою цінність і культурні артефакти: переламним моментом як в історії України, так і в історії української мови став 1933 рік, коли владна партія взяла курс на відхід від українізації. Сталінські репресії не обійшли й укладачів Словника, а сам Словник був забутий на десятиліття. Проте сьогодні ми знову можемо відкрито гортати сторінки цього «цінного набутку сучасного наукового те-

рмінознавства» [Там само: XI], досліджувати його й використовувати у своїй лексикографічній роботі.

Джерела

Пад. - Падалка Л. Російсько-український діловодний словник. Полтава: [б. в.], 1918.

СДМ - Дорошенко М., Станиславський М., Страшкевич В. Словник ділової мови. Термінологія та фразеологія. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 248 с. *Репринтне видання. Друк. за вид. 1930 р. (Серія «Словникова спадщина України»).*

Література

1. Гриценко П. Ю., Брицин В. М. До читача. Дорошенко М., Станиславський М., Страшкевич В. Словник ділової мови. Термінологія та фразеологія. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 248 с. Репринтне видання. Друк. за вид. 1930 р. С. III–XVI.

2. Демська О. М. Два аспекти лексикографії: місце у системі мовознавчих дисциплін і структура. *Магістеріум*. К.: КП ВД «Педагогіка», 2009. Вип. 37. Мовознавчі студії. С. 18-23.

3. Енциклопедія українознавства: в 11 т.Т. 8. Львів: Вид-во «Молоде життя», 2000. Репринтне відтворення видання 1955–1984 рр. С. 2805–3200.

4. Казьмірик С. М. Цінності та їх класифікація в аксіосфері людини. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія: Педагогіка. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. Т. 209. Вип. 197. С. 90-92.

5. Кириченко І. М. Завдання радянського мовознавства в ділянці української лексикографії. *Лексикографічний бюлетень*. К.: Вид-во АН УРСР, 1952. Вип. II. С. 9–18.

6. Кириченко І. М. Українська лексикографія радянського періоду. *Вісник АН УРСР*. К.: Вид-во АН УРСР, 1954. № 10. С. 12–20.

7. Москаленко А. А. Нарис історії української лексикографії. К.: Радянська шк., 1961.

8. Русанівський В. За чим тужити? Українська мова у XX сторіччі: історія лінгвоциту: документи і матеріали. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська акад.», 2005. С. 265–268.

9. Сидні І. Лендау. Словники: мистецтво та ремесло лексикографії. К.: К.І.С., 2012.

10. Українська мова: Енциклопедія. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004.

11. Філософський енциклопедичний словник. К.: Абрис, 2002.
12. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941): Стан і статус. Шевельов Ю. Вибрані праці: у 2 кн. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська акад.», 2008. Кн. I. Мовознавство. С. 26–279.

Legend

Пад. – Padalka, L. (1918). The Russian-Ukrainian Official-Business Language Dictionary. Poltava (inUkr.).

СДМ -Doroshenko, M., Stanyslavskyj, M., Strashkevych, V. The Official-Business Language Dictionary (2018). Kyiv: Dmitry Burago Publishing House. 248 p. Reprint from the edition of 1930 (Series “Ukrainian Heritage Dictionary”) (inUkr.).

References

1. Hrytsenko, P. Y., Brytsyn, V. M. (2018). Word to the reader. Doroshenko, M., Stanyslavskyj, M., Strashkevych, V. The Official-Business Language Dictionary. Kyiv. 248 p. Reprint from the edition of 1930. P. III–XVI (inUkr.)
2. Demska, O. M. (2009). Two aspects of lexicography: place in the system of the language arts and the structure. *Mahisterium*. Kyiv. Vol. 37. P. 18-23 (inUkr.).
3. *Ukrainian Culture and Lifestyle Encyclopedia*: 11 v. (2000) Vol. 8. Lviv. Reprint from the edition of 1955–1984 pp. P. 2805–3200 (inUkr.).
4. Kazmiryk, S. M. (2012). Values and their classification in the people’s axiosphere. *Scientific proceedings of the Petro Mohyla Black Sea National University. Series: Pedagogics*. Vol. 209. Num. 197. P. 90-92 (in Ukr.).
5. Kyrychenko, I. M. (1952). Tasks of the Ukrainian lexicography as a part of the soviet linguistics. *Lexicographic Journal*. Kyiv, Num. II. P. 9–18 (in Ukr.).
6. Kyrychenko, I. M. (1954). The Ukrainian lexicography of the soviet time. *AS of the USSR Reporter*. Kyiv. № 10. P. 12–20 (inUkr.).
7. Moskalenko, A. A. (1961). Study of the Ukrainian lexicography history. Kyiv (in Ukr.).
8. Rusanivskyi, V. (2005). After what we hone? The Ukrainian language in the XXth century: history of lingvocide: documents and material. Kyiv, 2005. P. 265–268. (in Ukr.).
9. Sidney I. Landau. (2012). *Dictionaries: the Art and Craft of Lexicography*. Kyiv. (in Ukr.).
10. *The Ukrainian language: Encyclopedia*. Kyiv, 2004. (inUkr.).
11. *Philosophic encyclopaedical dictionary*. Kyiv, 2002. (inUkr.).

12. Shevelov, Y. (2008). The Ukrainian language in the first half of the XXth century (1900–1941): condition and status. Shevelov, Y. *Selectas: in 2 books*. Kyiv. Book I. Linguistics. P. 26–279. (inUkr.).

Olena Boiarchuk

The Official-Business Language Dictionary by M. Doroshenko, M. Stanyslavskyj, V. Strashkevych as valuable heritage of the Ukrainian official-business lexicography

Concept of *values* is connected to the precise historic period. This concept is usually seen in the cultural backstory of the nation. After the Philosophic Encyclopaedical Dictionary (2002) value is a socio-philosophical category that denotes the positive or negative significance of natural phenomena, products of social production, forms of social organization, historical events, moral acts, spiritual creations of mankind at a particular stage of historical development. Therefore, each dictionary is a valuable cultural creation of the particular period of time.

The article is dedicated to The Official-Business Language Dictionary by M. Doroshenko, M. Stanyslavskyj, V. Strashkevych (Kyiv - Kharkiv, 1930) that played a prominent role in the processes of standardization of the Ukrainian official-business lexis and phraseology.

Above mentioned dictionary was published during the ukrainization period. The era of ukrainization was a fruitful period in the history of Ukrainian lexicography in general and in the history of official-business lexicography in particular, giving the last more than 10 dictionaries. The analyzed dictionary is notable for the professionalism of the compilers who were employees of the Official-business Language Section at the Socio-Economic department of the IUSL, a large source base, a large register of about 15,000 units, thorough elaboration of a dictionary article, and focus on normativity. Among the main principles of formation of the dictionary register were: avoidance of the archaic lexis, avoidance of the linguistic calques from the Russian language, the tendency to the monosemy, attempts not to avoid internationalisms, the use of specifically Ukrainian affixes when creating terms, preserving the grammatical gender of the original language when borrowing foreign terms. The analyzed dictionary became the culmination publication by the terminographs of the official-business lexis in the first third of the XXth century.

Key words: *official-business language dictionary, history of Ukrainian lexicography, ukrainization, values*